

Annales

Instituti

Archaeologici

IX - 2013

Godišnjak

Instituta za

arheologiju

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Adress od the editor's office

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
<http://www.iarh.hr>

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Izvršni urednici/Desk editors

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Tehnički urednici/Technical editors

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti, Kornelija Minichreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Prijevod na engleski/English translation

Sanjin Mihelić

Lektura/Language editor

Ivana Majer (hrvatski jezik/Croatian)
Sanjin Mihelić (engleski jezik/English)

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambrek

©Institut of archaeology, Zagreb 2013.

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

- 8** **Daria Ložnjak Dizdar**
Mirela Hutinec
Sotin – arheološka istraživanja 2012. godine
- 12** **Tomislav Hršak**
Tino Leleković
Marko Dizdar
Rezultati istraživanja nalazišta Batina – Sredno 2012. godine
- 20** **Tatjana Tkalčec**
Arheološka istraživanja nalazišta Crkvari – crkva sv. Lovre 2012. godine
- 26** **Kornelija Minichreiter**
Slavonski Brod, Galovo, arheološka istraživanja 2012.
- 31** **Saša Kovačević**
Nova Bukovica – Sjenjak 2012.
- 35** **Daria Ložnjak Dizdar**
Medinci – Čićoka/Jablanik – zaštitna istraživanja 2012. godine
- 38** **Marko Dizdar**
Rezultati zaštitnih istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2012. godini
- 44** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marija Mihaljević
Dolina – Glavičice, istraživanja 2012.
- 48** **Tajana Sekelj Ivančan**
Nastavak arheoloških istraživanja na položajima Volarski breg i Sušine kraj Virje u 2012. godini
- 55** **Marina Ugarković**
Tina Neuhauser
Stobreč 2012. – helenistički bedem
- 59** **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić
Tina Neuhauser
Hvar, otok Sveti Klement, uvala Soline, arheološka istraživanja 2012.

CONTENTS

Archaeological Excavations

- 8** **Daria Ložnjak Dizdar**
Mirela Hutinec
Sotin – archaeological investigations in 2012
- 12** **Tomislav Hršak**
Tino Leleković
Marko Dizdar
The results of the excavations of the Batina-Sredno site in 2012
- 20** **Tatjana Tkalčec**
Archaeological investigations at Crkvari – St. Lawrence Church in 2012
- 26** **Kornelija Minichreiter**
Slavonski Brod, Galovo, archaeological investigations in 2012
- 31** **Saša Kovačević**
Nova Bukovica – Sjenjak 2012.
- 35** **Daria Ložnjak Dizdar**
Medinci – Čićoka/Jablanik – rescue investigations in 2012
- 38** **Marko Dizdar**
The results of the 2012 rescue excavations of the La Tène culture cemetery in Zvonimirovo – Veliko Polje
- 44** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marija Mihaljević
Dolina-Glavičice, the investigations in 2012
- 48** **Tajana Sekelj Ivančan**
Continued archaeological investigations at the positions of Volarski Breg and Sušine near Virje in 2012
- 55** **Marina Ugarković**
Tina Neuhauser
Stobreč 2012 – Hellenistic fortification
- 59** **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić
Tina Neuhauser
Hvar, St. Clement island, Soline Bay, archaeological investigations in 2012

64 Siniša Krznar Arheološko istraživanje lokaliteta Torčec – Cirkvišće 2012. godine	64 Siniša Krznar <i>Archaeological investigations at the site Torčec – Cirkvišće in 2012</i>
69 Marko Dizdar Zaštitna arheološka istraživanja nalazišta AN 4 Poljana Križevačka 1 na trasi autoceste A12, dionica Gradec – Kloštar Vojakovački	69 Marko Dizdar <i>Rescue archaeological excavations of the AS 4 Poljana Križevačka 1 site on the route of the A12 motorway, section Gradec-Kloštar Vojakovački</i>
76 Tatjana Tkalčec Kasnosrednjovjekovno naselje Buzadovec–Vojvodice (AN 3) na trasi autoceste A12 Sveta Helena – GP Gola	76 Tatjana Tkalčec <i>The late mediaeval settlement Buzadovec – Vojvodice (AS 3) on the route of the A12 motorway Sveta Helena – GP Gola</i>
<p>88 Snježana Karavanić
Andreja Kudelić</p> <p>Rezultati arheoloških istraživanja lokaliteta Kalnik – Igrišće</p>	<p>88 Snježana Karavanić
Andreja Kudelić</p> <p><i>Results of archaeological investigations of the Kalnik – Igrišće site</i></p>
<p>93 Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar</p> <p>Zaštitna istraživanja nalazišta AN 1 Grabrić na trasi autoceste A13, dionica Čvor Vrbovec 2 – Čvor Farkaševac</p>	<p>93 Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar</p> <p><i>Rescue excavations of the AN 1 Grabrić site on the route of the A13 motorway, section Vrbovec 2 Junction – Farkaševac Junction</i></p>
98 Marko Dizdar Terenski pregled i probna istraživanja na izgradnji spojne ceste od Petrinje do mosta preko rijeke Kupe u Brestu	98 Marko Dizdar <i>Field survey and test excavations on the route of the connecting road between Petrinja and the bridge over the Kupa river in Brest</i>
<p>102 Juraj Belaj
Filomena Sirovica</p> <p>Arheološka istraživanja na lokalitetu Stari grad u Ivanju 2012. godine</p>	<p>102 Juraj Belaj
Filomena Sirovica</p> <p><i>Archaeological investigations at the Old Town site in Ivanec in 2012</i></p>
109 Tatjana Tkalčec Nastavak arheoloških istraživanja burga Vrbovca u Klenovcu Humskom 2012. godine	109 Tatjana Tkalčec <i>Continued archaeological investigations of the mediaeval fortified town Vrbovec in Klenovec Humski in 2012</i>
116 Asja Tonc Rezultati probnih iskopavanja na gradini Svete Trojice 2012. godine	116 Asja Tonc <i>Results of trial excavations at the Sv. Trojica hillfort in 2012</i>
<p>121 Bartul Šiljeg
Goranka Lipovac Vrkljan
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra</p> <p>Crikvenica – <i>Ad turre</i>, rezultati sustavnih arheoloških istraživanja rimske keramičarske radionice na lokalitetu Igralište 2012. godine</p>	<p>121 Bartul Šiljeg
Goranka Lipovac Vrkljan
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra</p> <p><i>Crikvenica – Ad turre, Results of Systematic Archaeological Excavations of the Roman Pottery Workshop at the Igralište Site in 2012</i></p>
<p>131 Bartul Šiljeg
Vladimir Kovačić
Ana Konestra</p> <p>Nastavak arheološko-konzervatorskih istraživanja lokaliteta Stancija Blek (Tar) u 2012. godini</p>	<p>131 Bartul Šiljeg
Vladimir Kovačić
Ana Konestra</p> <p><i>Continued archaeological investigations and conservation at the Stancija Blek site (Tar) in 2012</i></p>

Terenski pregledi

136 **Tatjana Tkalčec**

Rekognosciranje na području Bjelovarsko-bilogorske i Koprivničko-križevačke županije u 2012. godini

167 **Kristina Jelinčić Vučković**

Terenski pregled lokaliteta Novo Selo *Bunje* na otoku Braču

175 **Asja Tonc**

Terenski pregledi područja izgradnje novih cestovnih pravaca na teritoriju Zagrebačke i Istarske županije

Field Surveys

136 **Tatjana Tkalčec**

Field surveys in the Bjelovar-Bilogora and Koprivnica-Križevci counties in 2012

167 **Kristina Jelinčić Vučković**

Field survey of the Novo Selo Bunje site on the island of Brač

175 **Asja Tonc**

Field surveys of the construction area of new roads in the Zagreb and Counties of Zagreb and Istria

Eksperimentalna arheologija

185 **Andreja Kudelić**

Testiranje tehnologije izrade keramičkih posuda i rekonstrukcija hipotetske horizontalne keramičarske peći

190 **Andreja Kudelić
Filomena Sirovica
Dinko Tresić Pavičić**

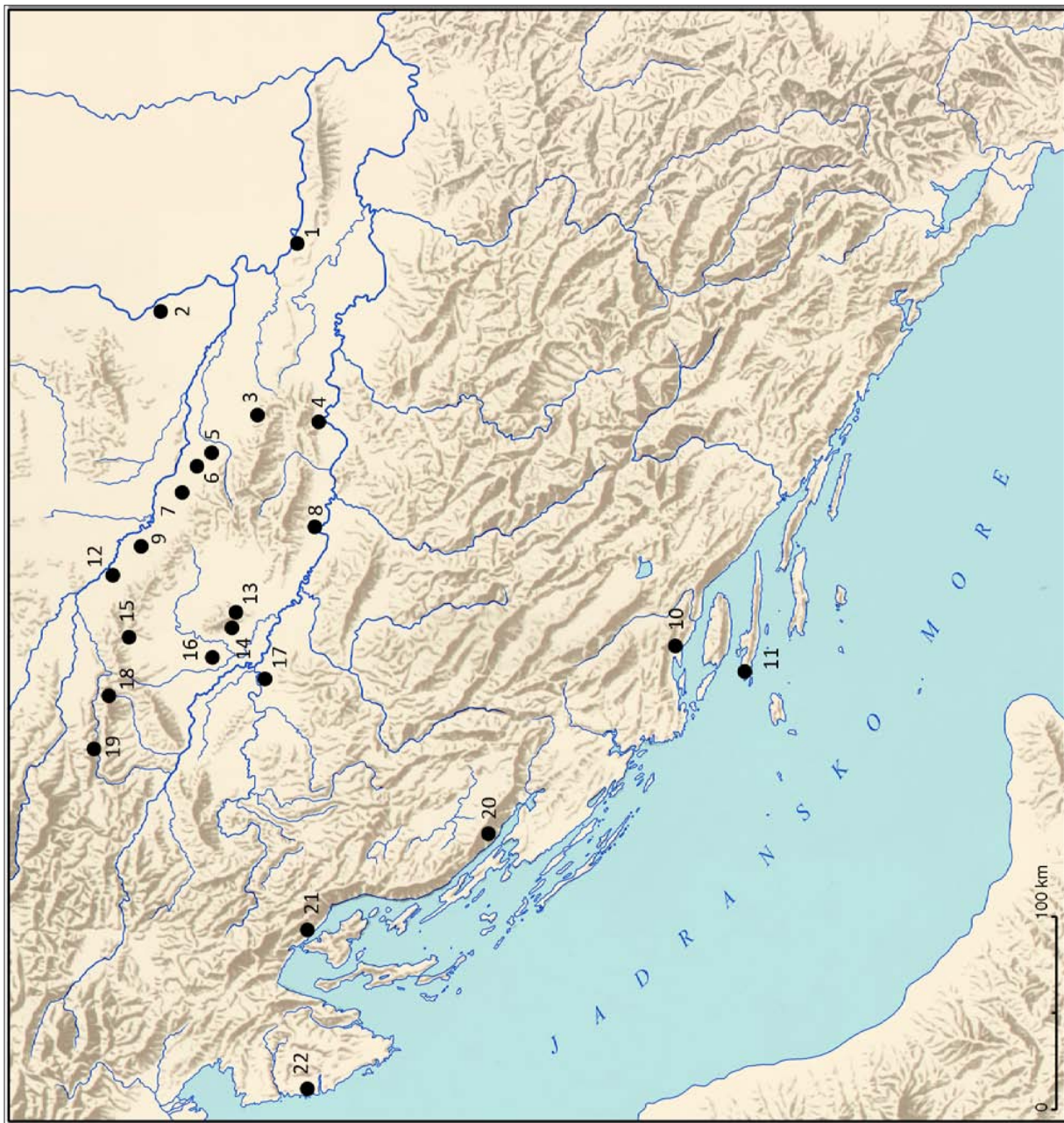
Dokumentiranje reljefnih značajki položaja Kurilovec–Belinščica tijekom 2011. i 2012. godine

185 **Andreja Kudelić**

Testing of ceramic vessel production technology and reconstruction of a hypothetical horizontal ceramic kiln

190 **Andreja Kudelić
Filomena Sirovica
Dinko Tresić Pavičić**

Documenting the relief features of the position Kurilovec–Belinščica in 2011 and 2012

1. Sotin
2. Batina - Sredno
3. Crkvari - crkva Sv. Lovre
4. Slavonski Brod- Galovo
5. Nova Bukovica- Sjenjak
6. Medinci - Čičoka/Jablanik
7. Zvonimirovo - Veliko polje
8. Dolina - Glavičice
9. Volarski breg i Sušine
10. Stobreč
11. Sv. Klement-Soline
12. Torčec - Crkvišće
13. AN 4 Poljana Križevačka
14. AN 3 Buzadovec-Vojvodice
15. Kalmik -Igrišće
16. AN 1 Grabrić
17. Petrinja-Žrnica
18. Ivanec- Stari grad
19. Klenovec Humski-Plemićki grad Vrbovec
20. Gradina Sv. Trojice
21. Crkvenica-Igralište
22. Stanција Blek-Tar

Arheološka istraživanja na lokalitetu Stari grad u Ivancu 2012. godine

Archaeological investigations at the Old Town site in Ivanec in 2012

Juraj Belaj
Filomena Sirovica
Primljeno/Received: 20.3.2013.
Prihvaćeno/Accepted: 7.8.2013.

Institut za arheologiju je u proljeće 2012. godine obavio jedanaestu fazu arheoloških istraživanja u Ivancu na lokalitetu Stari grad. Tijekom ovogodišnje kampanje započeto je istraživanje polukružne sjeveroistočne kule Staroga grada, a nastavljena su istraživanja na prostoru zapadno od sjeverne kule te sjeverno uz obrambeni zid Staroga grada. Sjeverno uz obrambeni zid, uz dobro očuvane kulturne slojeve iz vremena antike i ranoga srednjeg vijeka, utvrđeni su i dijelovi polukružne apside te dječji grobovi smješteni istočno uz nju. Riječ je o romaničkoj crkvi s polukružnom apsidom čiji su zapadni dijelovi utvrđeni prijašnjim istraživanjima. Da je riječ o grobovima najstarije faze ukopavanja svjedoče njihova obilježja, orijentacija te pojava grobnih obloga. Na osnovi rezultata ovogodišnjih istraživanja te novoutvrđenih značajki istražene arhitekture redefinirana je namjena pojedinih njezinih elemenata te je pretpostavljen puni izgled romaničke crkve. Crkveni brod je vjerojatno dug oko 11,2 m i širok oko 6,7 m, dok je sama apside široka oko 3,5 m. Temelj crkve, koji je istražen u visini od oko 30 cm, širok je oko 1,2 m. Na većem dijelu ovog prostora utvrđeno je popločenje od manjega oblog kamenja (15–20 cm) povezanog žbukom. Zapadno uz crkvu utvrđene su dvije prostorije. Pročelni zid romaničke crkve ujedno je istočni zid predvorja ulaza u crkvu. Za razliku od unutrašnjosti crkve u kojem nije bilo pokopavanja, u nartekusu je tijekom prijašnjih istraživanja utvrđeno pet grobova odraslih osoba. Ova situacija odgovara načelima ukopavanja u romanici. Zapadnije uz predvorje dozidana je, i dalje u osi crkve, pravokutna prostorija koja je presjekla neke, u međuvremenu ukopane grobove. Široki zidovi govore da je vjerojatno riječ o temeljima za visoku i snažnu kulu odnosno crkveni toranj.

Glavne riječi: Ivanec, crkva, srednji vijek, arhitektura, srednjovjekovno groblje, romanika

Key words: Ivanec, Church, Middle Ages, architecture, mediaeval cemetery, Romanesque period

Institut za arheologiju je od 14. svibnja do 20. lipnja 2012. godine obavio jedanaestu fazu arheoloških istraživanja u Ivancu na lokalitetu Stari grad. Sredstva za istraživanja osigurali su Grad Ivanec i Ministarstvo kulture Republike Hrvatske.¹

Tijekom ovogodišnje kampanje započeto je istraživanje polukružne sjeveroistočne kule Staroga grada, a nastavljena su istraživanja na prostoru zapadno od sjeverne kule te sjeverno uz obrambeni zid Staroga grada. Zapadno od sjeverne kule uklonjeni su ostaci recentnih struktura ispod kojih je istraženo pet grobova te duboki ukop s izrazitim padom prema sjeveru koji vjerojatno predstavlja dio obrambenog jarka djelomično istraženog 2010. godine na prostoru istočno od te iste sjeverne kule. Sjeverno uz obrambeni zid, uz dobro očuvane kulturne slojeve iz vremena antike i ranoga srednjeg vijeka, utvrđeni su i dijelovi polukružne strukture te četiri dječja groba od čega su tri smještena istočno uz ovu strukturu. Zajedno s 12 grobova istraženih na prostoru sjeveroistočne kule istraženi ostaci govore u prilog pretpostavci da je riječ o romaničkoj crkvi s polukružnom apsidom čiji su dijelovi utvrđeni prijašnjim istraživanjima. Na osnovi rezultata ovogodišnjih istraživanja te novoutvrđenih značajki

istražene arhitekture redefinirana je namjena pojedinih njezinih elemenata te je pretpostavljen puni izgled romaničke crkve. Bojano da se u ovako kratkom roku planirana površina neće moći u potpunosti istražiti pokazala se, nažalost, opravdana.

Obrambeni zid između sjeverne i sjeveroistočne kule (sektor Ulaz)

Sektor Ulaz smješten je duž sjevernog segmenta obrambenog zida Staroga grada te u dužini od oko 12,5 m i širini od oko 2 metra prati pružanje toga zida. Istraživanje ovog prostora započeto je uklanjanjem sloja žute gline obilježenog pojavom razmrvljene opeke, ugljena i manjeg kamenja te mjestimično izrazito velikom količinom razmrvljene žute i sivobijele žbuke. U taj su sloj bili ukopani kružni ukopi različitih dimenzija istraženi tijekom 2011. godine. Obilježja ovog sloja, razina na kojoj se pojavljuje te njegov smještaj blizu pretpostavljenog ruba obrambenog jarka, upućuju nas da ga povežemo sa slojem gline koji je 2010. godine istražen na prostoru istočno od sjeverne kule, a interpretiran je kao sloj završnog poravnavanja terena iznad južne padine jarka. Njegovim uklanjanjem definirano je i istraženo nekoliko slojeva zemlje i žbuke te sloj većeg kamenja ustanovljen u istočnom dijelu sektora koji bi mogao predstavljati urušenje s obrambenog zida. Ipak, utvrđeni stratigrafski odnosi govore da se njegovo deponiranje ne odvija s prestankom funkcioniranja Staroga grada nego tijekom ili nakon izgradnje obrambenog zida. Zbog toga možda možemo samo pretpostavljati o čemu je riječ. Možda o djelomičnom urušenju

¹ Arheološka istraživanja vodio je dr. sc. Juraj Belaj, viši znanstveni suradnik Instituta za arheologiju, a zamjenica voditelja bila je dipl. arheologinja Filomena Sirovica. U istraživanjima su sudjelovali i dipl. arheolozi Domagoj Anđel, Mario Bodružić, Jelena Burić, Ina Divac, Andrija Nakić, Ivančica Peharda i Ivana Turčin te Tena Karavidović, apsolvantica arheologije. Za fizičke poslove bilo je angažirano petero radnika dok je jedna radnica tijekom istraživanja prala nalaze, a jedan radnik flotirao prikupljene uzorke tla namijenjene za arheobotaničku analizu.

Sl. 1 Nalazište Ivanec–Stari grad tijekom istraživanja (snimila: F. Sirovica).

Fig. 1 Ivanec–Stari grad site during the investigations (photo: Filomena Sirovica).

nakon kojeg je obrambeni zid popravljen, o nekom otpadnom materijalu odbačenom s vanjske strane zida ili čak o preostalom materijalu koji je bio namijenjen izgradnji obrambenog zida no tijekom izgradnje nije iskorišten. Naravno, ovime pretpostavke nisu iscrpljene.

Nakon što su svi spomenuti slojevi uklonjeni, u istočnom se dijelu istražnog područja jasno ocrtala polukružna struktura konstruirana s dva lica od većeg kamenja (prosječne veličine oko 25x15x10 cm) između kojih je nabacano manje kamenje povezano gusto nanesenom žućkastobijelom žbukom s primjesama pijeska i sasvim sitnog kamenja. Istražena je vjerojatno samo južna polovica te strukture, dugačka oko 4,25 m, dok njezin sjeverni dio ulazi pod sjeverni profil. Široka je oko 1,2 m, a istražena je u visini od oko 30 cm te vjerojatno predstavlja temeljni dio zida. Daljnja istraživanja pokazala su da je riječ o apsidi, tj. temeljima veće građevine s apsidom, koju se gotovo nepobitno može povezati s ostacima romaničke crkve čiji su zidovi istraživani u više navrata tijekom prijašnjih kampanja. Ova je struktura istražni sektor jasno podijelila na prostor istočno i zapadno od apsida jer je utvrđena izrazita razlika u arheološkoj stratifikaciji sačuvanoj na prostoru interpretiranom kao unutrašnjost romaničke crkve u odnosu na prostor izvan nje. Naime, istočno uz apsidu definiran je sloj srednje kompaktnoga glinastog pijeska tamne sivkastosmeđe boje s manjim i većim kamenjem te primjesama razmrvljene žbuke, koji vjerojatno predstavlja sloj izmiješanih zapuna ispod njega otkrivenih grobova. Naime, uz nekoliko djelomično sačuvanih ukopa uništenih izgradnjom obrambenih elemenata Staroga grada, na ovom su uskom prostoru omeđenom apsidom, obrambenim bedemom i sjeveroistočnom kulom, istražena i tri djelomično sačuvana dječja groba (grobovi 311, 320, i 323) smještena s vanjske strane apsida. Dva su orijentirana u smjeru istok – zapad s glavom na zapadu te u potpunosti prate pretpostavljeni smjer pružanja romaničke crkve. Uz zapadni rub ukopa groba jednog djeteta nađena je obloga od manjega oblog kamenja sačuvana u visini od dva reda. U trećem i na ovom prostoru najstarijem ovogodišnjim istraživa-

njima utvrđenom dječjem grobu (grob 323) pokojnik je orijentiran u smjeru jugozapad – sjeveroistok s glavom na jugozapadu te vjerojatno prati pružanje apsida uz koju je ukopan. Uz kost natkoljenice ovog djeteta nađena je mala brončana perforirana aplikacija u obliku cvijeta (PN 685). Prije završetka istraživanja bilo je jasno da su na ovom prostoru ukopani i drugi dječji ali i grobovi odraslih osoba, no tijekom ovogodišnje kampanje nije ih bilo moguće istražiti. Ipak, činjenica da je riječ o grobovima koji prate pružanje novootkrivene građevine s apsidom te da su uz samu apsidu utvrđeni dječji grobovi upućuje na zaključak kako je riječ o crkvi s polukružnom apsidom koju veza s ranije istraženim strukturama smješta u vrijeme romanike. Takvu dataciju osnažuje i nalaz »grobne obloge« jer su dosadašnja istraživanja pokazala da su se, u Ivanču, grobovi na taj način oblagali tijekom najranije faze ukopavanja koja je jasno povezana s prije istraženim ostacima romaničke crkve.

Zapadno od apsida definiran je sloj masnije i kompaktnije pjeskovite gline izrazito tamne sivosmeđe boje čijim je uklanjanjem na većem dijelu ovog prostora utvrđeno popločenje od manjega oblog kamenja povezanog žbukom kakvo je tijekom istraživanja 2010. godine istraženo u zapadnom dijelu ovog sektora. Popločenje je konstruirano od srednje velikog kamenja (15 – 20 cm) povezanog čvrstom bijelom žbukom te prekrivenog tanjim slojem bijele žbuke. Nažalost, zbog velike vremenske razlike između slojeva utvrđenih iznad (slojevi vezani uz kasnije faze života u Starom gradu) i ispod popločenja (crni ranosrednjovjekovni i smeđi antički sloj) nije bilo moguće odgovoriti na pitanje o vremenu njegova nastanka te se još uvijek ne može utvrditi treba li ga vezati uz vrijeme funkcioniranja Staroga grada ili vrijeme ranijeg života na ovom prostoru. Pojava ovog popločenja ispod temeljne stope vanjskoga, obrambenog zida Staroga grada može govoriti u prilog pretpostavci da je ono nastalo prije ove obrambene faze Staroga grada, no još uvijek nije sasvim sigurno je li riječ o popločenju prostora uz jarak ili čak popločenju koje se može vezati uz romaničku crkvu. Možda pojašnjenje ovog problema donosi grob sasvim malog djeteta

Sl. 2 Ostaci popločenja od oblutaka u brodu romaničke crkve (snimila: F. Sirovica).

Fig. 2 Remains of the cobbled pavement in the nave of the Romanesque church (photo: Filomena Sirovica).

(grob 305), jedini grob otkriven na ovom prostoru, a koji je presjekao popločenje. Utvrđeno je ispod sasvim recentnih ukopa smještenih uz obrambeni zid pa je vrijeme njegova ukopa jasnije određeno samo kao mlađe od popločenja. Ipak, zanimljiv je njegov položaj s vanjske strane obrambenog zida Staroga grada, na mjestu samog ulaza u grad. Zbog toga možda možemo pretpostaviti da je ukopan prije izgradnje obrambenog zida, vjerojatno na samom sjevernom rubu groblja gotičke crkve sv. Ivana. Ako je ova pretpostavka točna, utvrđeno popločenje od oblutaka možda možemo smatrati starijim ne samo od obrambenog zida staroga grada nego i od svih graditeljskih intervencija profanog karaktera utvrđenih na ovom prostoru. Stoga za sada ne preostaje druga opcija nego vezati ga uz ostatke romaničke crkve i smatrati popločenjem unutrašnjosti crkve. Tomu u prilog govore bi kako razina na kojoj se popločenje nalazi tako i dosadašnjim istraživanjem utvrđeno pružanje ovog popločenja smještenog u potpunosti unutar utvrđenih gabarita romaničke crkve. Naime, maksimalna utvrđena širina popločenja iznosi oko 2,35 m, a ustanovljena je u zapadnom dijelu sektora gdje je popločenje, kao i dio istraženih romaničkih struktura, vjerojatno presječeno iskopom jarka. Popločenje se pruža u dužini od oko 8 m, odnosno, ako ga možemo izjednačiti s nešto sitnijim kamenjem ustanovljenim istočno uz njega koje možda predstavlja ostatke ovog popločenja, u dužini od oko 8,8 m, tj. od zapadnoga (pročelnog) zida crkve do apsidalnog prostora unutar kojeg popločenje nije ustanovljeno. Nedostatak popločenja na prostoru apside, osim mogućnosti da je na tom mjestu ono uklonjeno nekim kasnijim intervencijama, slobodnom ostavlja i mogućnost da ovaj prostor, koji predstavlja mjesto posebne liturgijske namjene, nije ni bio na ovaj način popločen.

S druge strane, ako je uistinu riječ o popločenju unutrašnjosti crkve, ono predstavlja hodnu površinu unutar crkve koja visinski odgovara razini na kojoj se izvan crkve pojavljuju grobni ukopi i koju možemo smatrati hodnom površinom na ovom prostoru u vrijeme romanike. Ta je razina stratigrafski smještena iznad »crnoga« kulturnog sloja čiji je nastanak smješten u vri-

jeme ranoga srednjeg vijeka, te nešto slabije sačuvanih tragova ljudskog života na ovom prostoru koji nastupaju nakon toga, a prethode vremenu romanike. Ti se tragovi očituju mjestimičnom pojavom manjih i većih kružnih ukopa koji predstavljaju jedine utvrđene ostatke ljudskog boravka na ovom prostoru stratigrafski smještene u vrijeme nakon ranosrednjovjekovnog sloja, a prije izgradnje romaničke crkve, odnosno njezina groblja. Takvi su ukopi nađeni i tijekom ovogodišnjih istraživanja. Naime, ispod popločenja od oblutaka definirano je sedam kružnih ukopa u crni sloj, vjerojatno rupa za stupove, promjera između 15 i 45 cm, a dubokih od 10 do 50 cm. Ovakvi su stupovi, zapunjeni glinastim pijeskom s kamenjem i primjesama žbuke, sporadično ustanovljeni i tijekom prijašnjih istraživanja. Utvrđeno je da su stariji od svih grobova istraženih na lokalitetu, a mlađi od ranosrednjovjekovnoga kulturnog sloja. Nažalost, njihovo mjestimično otkrivanje na uskim i rastrkanim prostorima sačuvanima od kasnijih ukopavanja nije omogućilo njihovo jasnije razumijevanje. Uski prostor na kojem su i ove godine otkriveni ponovno nije dao odgovor na pitanje njihove namjene. Ipak, možemo pretpostaviti da je riječ o ostacima nekih drvenih objekata koji na ovom prostoru funkcioniraju u vremenu prije izgradnje romaničke crkve.

Ispod popločenja na širokom je prostoru unutrašnjosti građevine s apsidom definiran crni masni sloj gline, kulturni sloj koji se prema prijašnjim istraživanjima datira u vrijeme ranoga srednjeg vijeka, odnosno vrijeme između 8. i 10. stoljeća. Njegova pojava na cijelom prostoru između apside i zapadnog, vjerojatno pročelnog zida crkve govori u prilog pretpostavci da je građevina s apsidom, koja je ukopana u ovaj sloj i slojeve ispod njega, stajala na ovom mjestu u vrijeme romanike te spriječila ukopavanja na ovom prostoru.

Istraživanjem dobro očuvanoga crnog sloja, debljine između 15 i 20 cm, i ove je godine prikupljena veća količina ulomaka keramičkih posuda te razne životinjske kosti kao i komadi opeke i kućnog lijepa. Kako je ovaj utvrđeni sloj dobro očuvan na većem prostoru, po prvi je put bilo moguće primije-

Sl. 3 Ranosrednjovjekovni kulturni sloj ustanovljen sjeverno od obrambenog zida Staroga grada, a unutar romaničke crkve (snimila: F. Sirovica).

Fig. 3 Early mediaeval cultural layer north of the defence wall of the Old Town, inside the Romanesque church (photo: Filomena Sirovica).

titi neke varijacije u njegovim obilježjima. Zbog toga je zasebno istražen i dokumentiran gornji dio ovog sloja debljine oko 5 cm, obilježen nešto većom količinom primjesa pijeska i razmrvljene žbuke. Donji je dio, s manjom količinom primjesa, bio primjetno tamniji na istočnom dijelu te je sloj tijekom istraživanja podijeljen na istočni i zapadni dio, a prikupljeni nalazi i uzorci izdvojeni su na jednaki način. Uz to, nalazi i uzorci izdvojeni su i prema visinama te su zasebno prikupljeni nalazi s vrha i dna sloja kao i oni iz njegova središnjeg dijela obilježenog izrazitijom pojavom razmrvljenoga kućnog lijeva.

Ispod njega, za razliku od dosadašnjim istraživanjima utvrđene situacije, nije na cijelom prostoru definiran smeđi antički sloj, nego je ispod tamnijega, istočnog dijela crnoga kulturnog sloja utvrđen sloj većega oblog i pločastog kamenja. Kamenje se nalazilo iznad smeđega, antičkog kulturnog sloja, ali i na dijelu u smeđi sloj plitko ukopanoga većeg, vjerojatno pravokutnog ukopa oko i unutar kojeg je utvrđena veća količina ulomaka ranosrednjovjekovnoga keramičkog materijala, ugljena, razmrvljene opeke i lijeva. Kako je ovaj ukop samo dijelom istražen jer južnom stranom ulazi pod profil ispod obrambenog zida Staroga grada, njegova je namjena ostala nejasna, no prikupljeni materijal smješta njegov nastanak u vrijeme ranoga srednjeg vijeka.

Smeđi, antički sloj utvrđen je u debljini od oko 20 cm u zapadnom dijelu te se prema istoku stanjuje do debljine od oko 5 cm. Tijekom istraživanja, a u skladu s varijacijama u njegovim obilježjima, prikupljeni nalazi i uzorci izdvojeni su prema mjestu nalaza i prema visini pa su zasebno prikupljeni nalazi s vrha gdje je sloj izrazitije tamnosmeđe boje i oni s dna sloja, svjetlije, narančastosmeđe boje. Također su zasebno prikupljeni nalazi utvrđeni u središnjem dijelu sloja, na apsolutnoj visini od oko 225,5 m, gdje je primijećena izrazita pojava ulomaka keramič-

kih posuda. Uz veliku količinu ulomaka antičke provincijalne keramike, tijekom ovogodišnjih istraživanja nađen je i značajan ulomak rimskoga građevinskog materijala, nažalost, izvan originalnog konteksta. Naime, među kamenjem unutar jednog od kasnijih ukopa, vjerojatno rupe za stup, nađen je ulomak opeke s djelomično očuvanim pečatom na kojem su sačuvana slova C-IV, a to je najvjerojatnije pečat ptujske radionice opeka iz rimskog doba, stanovitoga Gaja Julija Lupisa (Gaius Iulius Lupis). Iako je ovaj vrijedan nalaz nađen izvan izvornog konteksta, ponovno smo upućeni ovaj prostor razmatrati kao mjesto intenzivnijih ljudskih aktivnosti u vrijeme antike; karakter ovih aktivnosti koje će možda utvrditi tek neka buduća istraživanja.

Nakon što je antički kulturni sloj uklonjen, na većem je dijelu istražnog sektora definiran geološki sloj (zdravica), no ispod njegova zapadnog dijela utvrđeni su ostaci plitkoga, nepravilnog ukopa ili udubljenja u zdravici zapunjeni narančastosmeđom glinom uz južni rub koje su ustanovljena dva ukopa zapunjena tamnije smeđom glinom s mnogo razmrvljenog ugljena. Riječ je o ukopima kružnog oblika, promjera oko 30 cm. Zapadni je dubok oko 20 cm, a istočni oko 40 cm te vjerojatno predstavljaju rupe za drvene stupove, odnosno ostatke nekog, možda antičkog objekta.

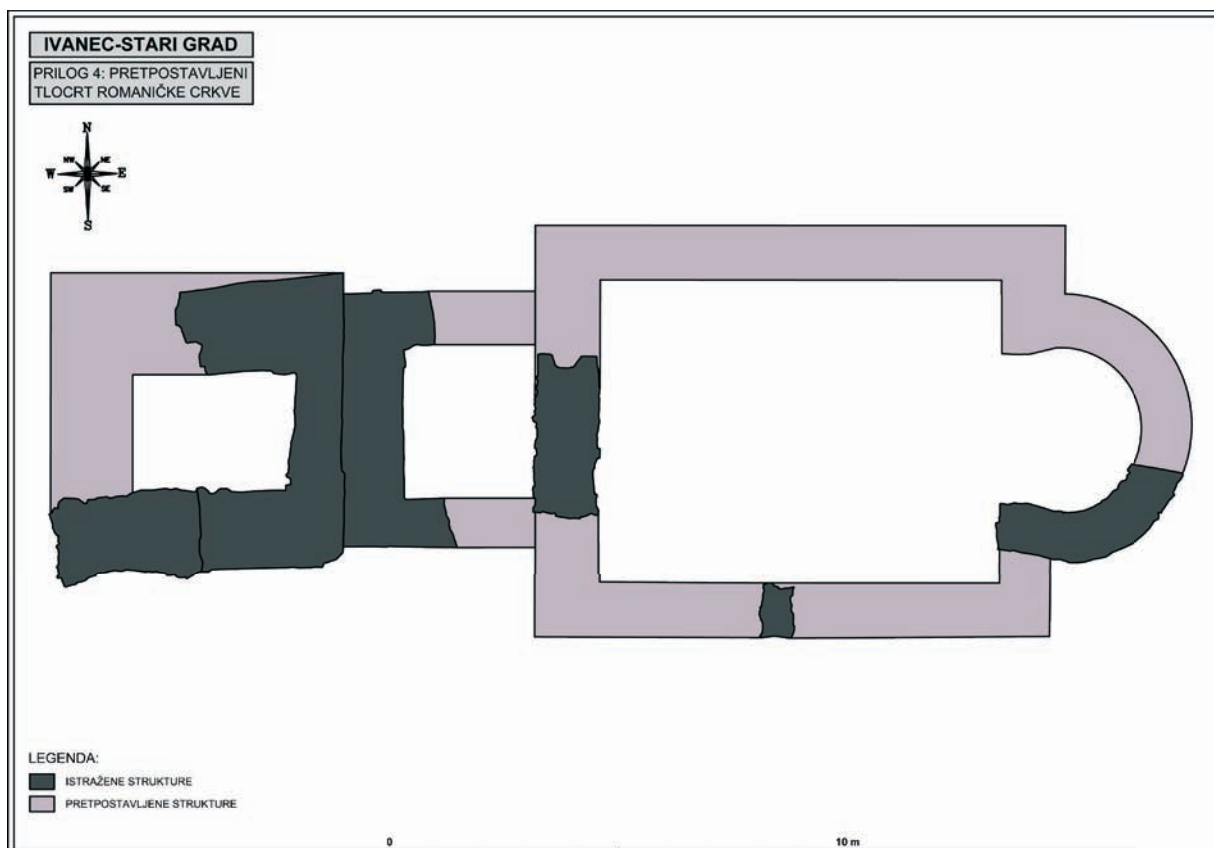
Tijekom istraživanja je, kao i prijašnjih godina, dokumentiran trodimenzionalni položaj svih nalaza i uzoraka prikupljenih iz stratigrafskih jedinica preliminarno datiranih u vrijeme antike i ranoga srednjeg vijeka, a veći dio uklonjenih depozita prikupljen je kako bi se iz njih izdvojio arheobotanički materijal te omogućile analize njihovih svojstava. Zbog toga je dio prikupljenih uzoraka tla podvrgnut flotaciji, a ostatak je pohranjen kako bi se na njima mogle izvršiti i druge analize.

Sjeveroistočna kula

Tijekom ovogodišnje kampanje započeto je i istraživanje sjeveroistočne kule Staroga grada. Njezin je tlocrtni izgled utvrđen već tijekom istraživanja 1998. godine – riječ je o polukružnoj kuli koja je s vanjske strane ojačana trima kvadratnim potpornjacima. Nadograđena je na vanjski obrambeni zid grada, dok kroz njezin središnji dio prolazi polukružna struktura manjeg promjera za koju je već tijekom prvih istraživanja pretpostavljeno da predstavlja stariju fazu ove kule. To su potvrdila i ovogodišnja istraživanja kojima je utvrđeno da je starija faza znatno pliće utemeljena pa možemo pretpostaviti kako je s vremenom postala nedostatna svojom veličinom, a vjerojatno i čvrstoćom gradnje. Srušena je, a na njezinu je mjestu izgrađena veća i čvršća kula. Pritom je istočni dio zida nove kule s obrambenim zidom spojen uz vanjsko lice istočnog dijela zida stare kule, te su oba ostala djelomično sačuvana. Zapadni se kraj zida nove kule s obrambenim zidom spajao na istom mjestu kao i stariji. Zbog preplitkog temelja starije kule njezin temelj nije iskorišten za gradnju nove nego je presječen te je na njegovu mjestu konstruiran novi, puno dublji temelj dodatno proširen na sjeveroistočnom, izloženom dijelu kule.

Istraživanje sjeveroistočne kule započelo je uklanjanjem slojeva razmrvljene žute žbuke i kamenja nastalih vjerojatno njezinim urušavanjem. Ispod njih je, uz ukop za prošireni dio temeljnog zida na sjeveroistočnom dijelu kule, utvrđeno i nekoliko manjih kružnih ukopa promjera između 15 i 35 cm koji vjerojatno predstavljaju rupe za drvene stupove, odnosno tragove neke drvene konstrukcije unutar kule.

Ti su ukopi bili ukopani u sloj srednje kompaktnoga glinastog pijeska tamne sivkastosmeđe boje koji predstavlja sloj izmiješanih zapuna ukopa za grobove kakav je utvrđen i zapadno uz sjeveroistočnu kulu, između nje i novootkrivene apside romaničke crkve. Na ovom je prostoru istražena jedna kosturnica (grob 307), jedan dječji (grob 306) te deset grobova odraslih osoba (grobovi 308, 309=314, 310, 312, 313, 317, 318, 319, 322 i 324) od kojih je u jednom slučaju riječ o dvojnog grobu vjerojatno muške i ženske osobe (grob 319). U tom je grobu, sjeverno uz veći kostur, vjerojatno muške osobe, nađen plosnati

Sl. 4 Pretpostavljeni tlocrt romaničke crkve (nacrtala: F. Sirovica).

Fig. 4 Presumed layout of the Romanesque church (photo: F. Sirovica).

keramički predmet kružnog oblika, vjerojatno pršljen ili uteg (PN 679) koji je u zapunu ovog groba mogao dospjeti iz starijih slojeva, no moguće je i da je u grob smješten kao prilog. U svim su istraženim grobovima pokojnici orijentirani u smjeru istok – zapad (poput romaničke crkve!) s glavom na zapadu. Svi su, kad god je to bilo moguće utvrditi, položeni na leđa s rukama ispruženim uz tijelo, a u tri slučaja sa šakom jedne ruke položenom ispod zdjelice (grobovi 310, 313, 324). Oko lubanje kostura iz jednog od stratigrafski najmlađih grobova (grob 309=314) utvrđeno je veće kamenje koje možda predstavlja svojevrsnu oblogu postavljenu oko glave pokojnika, dok je ukop najstarijega istraženog groba (grob 324) bio sa svih strana obložen većim oblim kamenjem sačuvanim u visini od dva do tri reda. Prema utvrđenim obilježjima istraženih grobova možemo zaključiti da je riječ o grobovima koji pripadaju najstarijoj fazi ukopavanja na ovom prostoru, tj. groblju romaničke crkve, a njihov položaj istočno od novootkrivene polukružne strukture ponovno potvrđuje pretpostavku kako je riječ o romaničkoj crkvi s apsidom čiji su dijelovi utvrđeni prijašnjim istraživanjima. Prije završetka istraživanja utvrđeno je da je i na ovom prostoru ukopan veći broj grobova koje tijekom ovogodišnje kampanje nije bilo moguće istražiti.

Zapadno od sjeverne kule

Istraživanja su nastavljena i u sektoru smještenom zapadno od sjeverne kule gdje se pokušalo ustanoviti gabarite zapadne prostorije romaničke crkve. Nažalost, zbog izrazitih devastacija koje su na ovom prostoru nastale u završnim fazama trajanja Staroga grada, to do sada nije bilo moguće utvrditi. No ovogodišnja su istraživanja ipak donijela neke nove spoznaje o izgledu, vremenskom smještaju, ali i namjeni ovog dijela crkve.

Istraživanja su bila usmjerena na uklanjanje velikog kolektora i kanala za odvodnju, utvrđenih i ispražnjenih već tije-

kom prošlogodišnjih istraživanja. Utvrđeno je da je ukop za ove recentne strukture presjekao konstrukciju većim dijelom sagrađenu od opeke, a smještenu zapadno uz sjevernu kulu te vjerojatno konstruiranu ispod hodne površine (jer se nalazi ispod temeljne stope sjeverne kule). Riječ je konstrukciji koju čine dvije prostorije te svojevrsni međuprostor čiji su zidovi (svi zidovi južne prostorije te južni zid sjeverne prostorije za konstrukciju koje su iskorišteni i nešto stariji kameni zidovi), debljine oko 30 cm, konstruirani od pravilno slaganih opeka povezanih pjeskovitom žutom žbukom. Dno ovih prostorija kao i prostora između njih također je popločano pravilno slaganim opekama povezanim žutom pjeskovitom žbukom. Nalaze se na površini dimenzija oko 5x2 m te zauzimaju cijelu istočnu polovicu sektora. Površina unutrašnjosti sjeverne prostorije iznosi oko 1,8x1,7 m, dok je južna prostorija nešto manja, unutrašnjih dimenzija oko 1,8x1,2 m. Izduženi je prostor između prostorija širok oko 35 cm, a kako je presječen ukopom za kolektor, sačuvan je u dužini od oko 1,7 m. Čitava je konstrukcija sagrađena u dubokom ukopu čije je dno bilo obloženo slojevima pijeska i gline iznad kojih je konstruirana podnica od opeka. Iako točna namjena ove konstrukcije nije jasna, možemo pretpostaviti da je riječ o svojevrsnim podrumima ili skladišnim prostorijama Staroga grada koji su u upotrebi pri kraju njegova trajanja.

Ukop za ove prostorije presjekao je neke od njih, starije strukture konstruirane od kamena i opeke, čija se namjena također nije mogla utvrditi. Možemo pretpostaviti da predstavlja stariju fazu sličnih podrumskih prostorija. Nažalost, duboki su ukopi ovih konstrukcija u potpunosti presjekli i zapadni a vjerojatno i sjeverni zid zapadne prostorije romaničke crkve te ponovno nismo dobili pravi odgovor o njezinim dimenzijama. Ostaci bijele, relativno čvrste, ali loše očuvane žbuke ustanovljene ispod ukopa za sjevernu prostoriju od opeka, na mjestu gdje je očekivan sjeverni zid zapadne prostorije romaničke crkve,

Sl. 5 Sjeveroistočna kula tijekom istraživanja (snimila: F. Sirovica).

Fig. 5 North-east tower during the excavations (photo: Filomena Sirovica).

možda predstavljaju jedine očuvane ostatke ovog zida na prostoru zapadno od sjeverne kule. Žbuka je sačuvana u dužini od oko 1,25 m te u maksimalnoj širini od oko 1,45 m. U lošije očuvanom zapadnom dijelu nađeno je mnogo manjega oblog kamenja (7 do 10 cm). Čvršća je i bolje sačuvana u istočnom dijelu gdje povezuje nešto veće, ali nabacano oblo kamenje (15 do 20 cm), te gdje se nadovezuje na veliko kamenje vidljivo na zapadnom licu zapadnog zida sjeverne kule. To kamenje vjerojatno predstavlja ostatke sjevernog zida zapadne prostorije romaničke crkve iskorištene za konstrukciju temelja zapadnog zida sjeverne kule. Zbog toga možemo pretpostaviti da žbuka ustanovljena ispod ukopa za prostorije od opeka predstavlja jedine očuvane ostatke ovog zida čija bi maksimalna ustanovljena dužina time iznosila 6,2 m.

Ipak, južni je zid zapadne prostorije romaničke crkve samo djelomično uništen mladim ukopima te je bilo moguće utvrditi da se pruža u dužini od najmanje 6,4 m. Puna dužina ovog zida još uvijek nije sa sigurnošću utvrđena (za to bi trebalo istražiti i ukloniti neke mlađe zidove koji su nadograđeni na njega), ali dio odgovora na ovo pitanje možda pruža situacija ustanovljena u sjeverozapadnom dijelu sektora (zapadno od prostorija konstruiranih od opeke). Naime, na tom je mjestu uklanjanjem nekoliko slojeva šute, gline, žbuke, pijeska i šljunka, utvrđen izraziti pad prema sjeveru koji bi odgovarao konstrukciji obrambenog jarka kakav je utvrđen tijekom istraživanja prostora istočno od sjeverne kule. Istražen je u dimenzijama od oko 2,15x1,3 m, a s istočne je strane presječen ukopom za konstrukciju od opeka. Među njegovim je zapunama uočeno da najstarija vjerojatno predstavlja osipavanje južne padine i depozita u koje je jarak bio ukopan, dok je glina koja se nalazila iznad nje možda namjerno nanosena na južnu padinu ukopa kako bi se osipavanje zaustavilo. Nakon postupnog zatrpavanja jarka zemljom i šljunkom, ponovno je utvrđen deblji sloj gline koji možda predstavlja završnu fazu korištenja jarka nakon koje slijedi njegovo namjerno zatrpavanje većom količinom zemlje i

šute. Utvrđeni oblik jarka u sektoru Zapadno od sjeverne kule, koji u južnom dijelu polukružno skreće prema istoku, daje naslutiti da zidovi romaničke crkve na ovom mjestu nisu bili njime presječeni (osim ako su tu bili plicije utemeljeni), jer se zdravica na ovom prostoru javlja 15-ak cm iznad razine pretpostavljenog dna temelja; zbog toga je moguće pretpostaviti da dužina ove prostorije ne prelazi 7 m. Kako joj je utvrđena širina zapadne prostorije oko 6,4 m, odnosno jednaka utvrđenoj dužini južnog zida, možda možemo pretpostaviti da je zapadna prostorija romaničke crkve bila kvadratnog oblika.

Važno je istaknuti da je ispod prostorija od opeka utvrđeno nekoliko zapuna. Većina onih utvrđenih ispod južne prostorije predstavlja ostatke triju grobova odraslih osoba (grobovi 315, 316 i 321), ukopanih vjerojatno unutar zapadne prostorije romaničke crkve. Jedna od zapuna utvrđenih ispod južne prostorije od opeka zapunjava uski, loše očuvani ukop smješten sjeverno uz južni zid zapadne prostorije romaničke crkve te možemo zaključiti da je riječ o ukopu presječenom ukopom za taj zid. Ispod sjeverne prostorije konstruirane od opeka utvrđeni su lošije očuvani ostaci slojeva, zapuna i ukopa te jedna djelomično sačuvana kosturnica (grob 325). Dio ovih tvorevina ustanovljen je i ispod žbuke koja možda predstavlja ostatke sjevernog zida zapadne prostorije romaničke crkve, te su one, prema ustanovljenoj situaciji, morale biti presječene i ukopom za taj zid. Zbog toga razloga, što je bilo pretpostavljano već tijekom prijašnjih istraživanja, po prvi put možemo sa sigurnošću tvrditi da je ova prostorija ne samo naknadno nadograđena na istočnu prostoriju romaničke crkve nego i da do te dogradnje nije došlo neposredno nakon izgradnje istočne prostorije. Romanička crkva, dakle, u prvo vrijeme svoga trajanja, funkcionira bez ove prostorije, a ovaj prostor predstavlja ulazni prostor ispred crkve koji je vjerojatno korišten i kao dio groblja. Vjerojatno je riječ o naknadno dodanom crkvenom tornju.

Vjerojatne zapune grobova utvrđene su i u zapadnom dijelu sektora, ispod velikog kolektora, odnosno na prostoru

zapadno uz zapadnu prostoriju romaničke crkve gdje je tijekom ovogodišnje kampanje istražen samo jedan grob odrasle osobe (grob 326), sa sjeverne strane presječen ukopom za pretpostavljeni dio jarka utvrđen u sjeverozapadnom uglu sektora. U svim su istraženim grobovima pokojnici orijentirani u smjeru istok – zapad (poput romaničke crkve!) s glavom na zapadu, te su svi položeni na leđa s rukama ispruženim uz tijelo. Zasiurno pripadaju najstarijem horizontu ukopavanja na ovom prostoru, odnosno groblju romaničke crkve.

Zaključna razmatranja

Rezultati istraživanja, osobito značajke otkrivene arhitekture, upućuju na pretpostavku da je polukružna struktura istražena sjeverno od obrambenog zida apsida romaničke crkve. Tomu u prilog govori i situacija utvrđena u recentnom vodovodnom kanalu koji je na prostoru južno od obrambenog zida Staroga grada zbog toga tijekom ovogodišnjih istraživanja u potpunosti ispražnjen. Ustanovljeno je da je ovaj kanal najvjerojatnije presjekao južni zid građevine s apsidom čiji su ostaci utvrđeni pri dnu profila, kao i na dnu vodovodnog kanala; stoga možemo pretpostaviti da dužina južnog zida ove građevine iznosi oko 11,2 m, a temelj je širok oko 1,2 m. Na osnovi mogućih dimenzija apsida kao i smjera pružanja ove građevine (pravilna istok – zapad orijentacija) možemo pretpostaviti da je unutrašnjost građevine široka oko 6,7 m dok je sama apside široka oko 3,5 m.

Da je riječ o crkvi potvrđuju i dječji grobovi ukopani istočno uz apsidu kao i grobovi odraslih osoba utvrđeni i/ili istraženi na prostoru između apsida i sjeveroistočne kule kao i na prostoru sjeveroistočne kule. Činjenicu da su to grobovi najstarije faze ukopavanja utvrđene u prijašnjim istraživanjima dokazuju njihova obilježja, orijentacija te pojava grobnih obloga već među mlađim ukopima utvrđenima na ovom prostoru. Ovogodišnjim istraživanjima utvrđena situacija se u potpunosti poklapa s rezultatima prijašnjih istraživanja kad je na prostoru sjeverne kule, odnosno prostoru unutar i južno uz prostorije

smještene na zapadnoj strani crkve, utvrđen veći broj grobova koji redom nose obilježja najstarije faze ukopavanja utvrđene na nalazištu. Među ovim grobovima jasno se isticala veća količina dječjih ukopa redovito smještenih uz vanjska lica zidova.

Zapadno uz crkvu utvrđene su dvije prostorije (istočna i zapadna), a pročelni zid romaničke crkve ujedno je istočni zid istočne prostorije koja je tijekom prijašnjih istraživanja smatrana svetištem. Ipak, vjerojatnije je riječ o nartekstu, odnosno predvorju na ulazu u crkvu. Za razliku od unutrašnjosti crkve u kojem nije bilo pokopavanja, u nartekstu je tijekom prijašnjih istraživanja utvrđeno pet grobova odraslih osoba. Ova situacija odgovara načelima ukopavanja u romanici, kad su ukopi unutar crkve rijetki i rezervirani samo za visoko svećenstvo i donatore crkve.

Istraživanjima je utvrđeno i da je zapadna prostorija crkve kasnije nadograđena na pretpostavljeni nartek, ali i da do te dogradnje nije došlo neposredno nakon izgradnje nartekta. Tomu u prilog govore tragovi zapuna loše očuvanih ukopa koji su presječeni ukopima za zidove te najzapadnije prostorije romaničke crkve. Naime, nigdje drugdje za ukope zidova romaničke crkve nije utvrđeno da su presjekli neke od zapuna izduženih ukopa koji vjerojatno predstavljaju ostatke grobova i svi su ukopani neposredno u crni, odnosno smeđi kulturni sloj. Široki zidovi zapadne prostorije romaničke crkve te ojačanje (proširenje) zapadnog zida nartekta dodatnim zidom govorilo bi u prilog pretpostavci da je riječ o temeljima za visoku i snažnu kulu, odnosno crkveni toranj.

Iz toga proizlazi da je »mirnodopska« romanička crkva s polukružnom apsidom i nartekstom nakon gradnje, ali već u predgotičko vrijeme, ojačana podizanjem snažnog tornja pred njezinim pročeljem. Kasnija će gotička crkva sv. Ivana, podignuta nekoliko metara južnije od ove romaničke, biti otpočetak građena kao »crkva-tvrđava«, sa snažnim obrambenim tornjem iznad pravokutnog svetišta ojačanoga masivnim potpornjacima.

Summary

In this year's campaign at the Stari grad (Old Town) site in Ivanec the investigation started at the semicircular north-eastern tower of the Old Town, while those in the area west of the north tower and to the north along the defence wall of the Old Town were resumed. Parts of a semicircular apse were discovered adjacent to the defence wall to the north, with children's graves east of the apse. The building is a Romanesque church with a semicircular apse. That these graves belong to the earliest horizon of burials is evidenced by their features, orientation and presence of grave linings. The complete layout of the church has been put forward. Two rooms have been documented next to the church to the west. The façade wall of the Romanesque church at the same time doubles as the eastern wall of the entrance hall to the church. Unlike in the interior of the church, where no burials were documented, five adult burials have been discovered in the narthex during the investigations carried out so far. To the west lies a rectangular room whose wide walls reveal that these were probably foundation walls for a high and strong tower, that is, a church steeple.